

DEMIURG

MOJA VESNA 13+

PEDAGOŠKO GRADIVO
AVTORICA: TINA POGLAJEN

GRADIVO ZA UČITELJE IN STARŠE: MOJA VESNA

uredila Tina Poglajen, **jezikovni pregled:** Kristina M. Pučnik, **oblikoval:** Matej Bandelj, **slikovno gradivo** Cvinger film, Sweet Shop & Green (Demiurg - arhiv), **izdal v elektronski obliki:** 2022, DEMIURG – Posredovanje in promocija v kulturi, zanj Cvetka Flakus

VSEBINA

UVODNA BESEDA	2
O FILMU	3
FILMOGRAFSKI PODATKI	3
KRATKA VSEBINA	3
DALJŠA VSEBINA	3
O AVTORICI	5
REŽISERKA O FILMU	6
ODZIVI	7
INTERVJU Z REŽISERKO FILMA SARO KERN	9
INTERVJU Z GLAVNO IGRALKO LOTI KOVAČIČ	15
IZHODIŠČA ZA POGOVOR	19
PRED OGLEDOM FILMA	19
POGOVOR PO OGLEDU FILMA	20
ŽALOVANJE	20
PREHITRO ODRAŠČANJE	22
IZKUŠNJA IZSELJENSTVA/PRISELJENSTVA	24
REŽIJSKI PRISTOP K FILMU	27
PREDLOGI ZA DODATNE DEJAVNOSTI	30

UVODNA BESEDA

Moja Vesna je prvi slovensko-avstralski film, celovečerni prvenec režiserke in scenaristke Sare Kern, ki se je iz Slovenije sredi svojih dvajsetih let preselila v Avstralijo. Film je navdušil selektorje na Berlinalu, tako da so ga na začetku leta 2022 uvrstili v program tega festivala. Nekaj mesecev pozneje je prevzel tudi slovensko občinstvo na Festivalu slovenskega filma v Portorožu, in Sara Kern je dobila eno od glavnih nagrad, vesno za najboljšo režijo, mlada igralka Loti Kovačič pa vesno za najboljšo igralko.

Osrednji temi filma sta družinska ljubezen in žalost ob izgubi. Scenaristka in režiserka pravi, da je zgodba filma izmišljena, čeprav je film zelo osebno – da se lahko sama poistoveti z otrokom, ki se znajde sam sredi težkega dogodka v družini. Film, prežet s silovitimi čustvi, je navdihnila tudi njena izseljenska izkušnja.

Naslov filma je besedna igra z dvojnimi pomeni: *Mója* in *Vesna* sta namreč imeni dveh sester, obeh protagonistk, besedna zveza pa je lahko tudi pridevniška kot *Môja Vesna*. Sara Kern rada pove, da so Loti Kovačič, ki igra *Mojo*, našli kot po čudežu – saj govori slovensko, hkrati pa se je pred kamero odlično znašla. Tudi za starejšo sestro, *Vesno*, je iskala igralko, ki bi imela vsaj slovansko poreklo. Mackenzie Mazur, ki v filmu večinoma govori angleško, ima poljske korenine. Piše tudi t. i. slamovsko poezijo, ki jo je Sara Kern vključila v film.

O FILMU

FILMOGRAFSKI PODATKI

Slovenski in izvirni naslov: Moja Vesna

Država in leto produkcije: Slovenija, Avstralija, 2022

Tehnični podatki: DCP, barvni, 80 minut

Režija: Sara Kern, **Scenarij:** Sara Kern, **Fotografija:** Lev Predan Kowarski, **Montaža:** Haim Tabakman, Hayley Miro Browne, **Zvok:** Julij Zornik, **Igrajo:** Loti Kovačič (Moja), Mackenzie Mazur (Vesna), Gregor Baković (oče Miloš), Claudia Karvan (Dangerina mama Miranda), Flora Feldman (Danger), Fiona Stewart (lastnica puba), Rosanna Sciulli (medicinska sestra), Isaac Heim (dojenček), **Producenti:** Rok Biček, Gal Greenspan, Sharlene George, **Produkcija:** Cvinger film, Sweet Shop & Green, **Koprodukcija:** RTV Slovenija, **Distribucija:** Demiurg

Festivali in nagrade: Berlinale 2022; Melbourne 2022; Vancouver 2022; 25. festival slovenskega filma v Portorožu – vesna za najboljšo režijo, vesna za najboljšo glavno žensko vlogo, LIFFe 2022

KRATKA VSEBINA

Desetletna Moja živi v predmestju Melbournu s slovenskim očetom in nosečo dvajsetletno sestro Vesno. Ker se ne more sprijazniti z nedavno materino smrtjo, se raje pripravlja na rojstvo otroka. Upa, da bo Vesna zapolnila praznino, ki jo je za seboj pustila mama.

DALJŠA VSEBINA

Vesna, stara 20 let, in 9-letna Moja se igrata na plaži. Doma Vesna bere Moji svojo poezijo in zraven kadi, kar Moji ni všeč. Moja ji je pripravila kosilo, vendar ga Vesna ne poje.

V šoli medtem, ko se drugi otroci igrajo, Moja kliče na številko, ki jo je našla med oglasi – za opremo za dojenčka. Doma pove očetu, da jo skrbi, da dojenčka ne bodo znali nahraniti in da ga Vesna ne bo hotela dojeti. Oče jo miri. Vesna noče jesti.

Moja pripravlja krožnik s hrano in kozarec mleka za nekoga, ki ga ni. Stol je prazen.

Vesna zavrača stik z njo.

Moja voha oblačila, ki so spravljena v vreči. Družina obišče pokopališče. Vesna se sprašuje, zakaj je mama vozila tako hitro.

Moja obišče žensko, Mirando, ki oddaja opremo za dojenčka. Ta je mislila, da je Moja odrasla. Moja se zlaže, da pričakuje sestrico. Pojavi se popolnoma premočena Mirandina hči Danger. Moja se obema zdi nenavadna, ker se z Danger rokuje in sama vozi z avtobusom. Doma Moja spet pripravlja stol pri jedilni mizi za nekoga, ki ga ni. Videti je, da se oče in hči težko pogovarjata.

Moja obišče Vesno v službi, prinesla ji je vitamine. Vesna je slabe volje. Svoja čustva izraža s slamovsko poezijo. Ponoči pride spat k Moji v posteljo.

Mojo nenapovedano obišče Danger. Mojin dom se ji zdi nenavaden. Vesna sliši, da se Moja laže o tem, da pričakuje sestrico.

Danger je od Moje čisto drugačna, veliko bolj ekstrovertirana in živahna, a se vseeno začneta družiti. Danger jo uči rolkanja. Miranda se še vedno čudi, da Moja sama išče opremo za dojenčka.

Vesna prazen stol, ki ga pripravlja Moja, jezno nese iz kuhinje. Vesna pravi, da je mama to storila namerno. Oče ne ve, kako bi jo potolažil.

Moja zavija darilo in pripravlja torto. Vesna ima rojstni dan. Vsi trije jedo in se prvič smejujejo.

Vesna zažge mamin stol. Mojo to zelo prizadene. Izkaže se, da ni zares sprejela mamine smrti. Vesna in oče se prepirata. Vesna je prepričana, da je mama naredila samomor.

Otrok je na poti in Vesna mora v porodnišnico. Takoj po porodu hoče na plažo plavat v morje. Prepriča Mojo, da gre z njo, in v porodniški halji pobegne iz bolnišnice. Izkaže se, da kljub temu da je ravnokar rodila, tudi ona razmišlja samo o tem, zakaj je mama umrla in ali bi ji lahko pred tem kako pomagala. Potem Mojo odpelje na zabavo. Pove ji, da je zanjo

napisala pesem in da jo ima rada. Potem jo da spat v sobo in jo pusti samo.

Moja se pojavi pri Mirandi doma in ji končno pove, da ji je umrla mama. Miranda jo objame. Moja in oče odpeljeta novorojenčka domov.

O AVTORICI

Sara Kern (1989) je v Sloveniji rojena scenaristka in režiserka, ki živi v Melbournu v Avstraliji. Leta 2013 je diplomirala iz filmske režije na AGRFT in pred selitvijo v Avstralijo več let delala kot scenaristka za otroški in mladinski program slovenske nacionalne televizije. Njen kratkometražec *Srečno, Orlo!* je bil leta 2016 premierno prikazan na beneškem filmskem festivalu, se kasneje uvrstil na festivale v Torontu, Chicagu in Seattlu ter prejel Štigličev pogled za režijo Društva slovenskih režiserjev. Svoj celovečerni prvenec *Moja Vesna* je Sara Kern razvijala v programu Talent Lab festivala v Torontu, na scenaristični delavnici festivala v Torinu in v rezidenci fundacije Cinéfondation festivala v Cannesu, premierno pa ga je predstavila v sekciji Generacija Kplus na zadnjem Berlinalu.

REŽISERKA O FILMU

Zgodba filma *Moja Vesna* je fiktivna, vendar spredena iz tem in občutkov, ki so bili prisotni v mojem otroštvu.

Želela sem prikazati proces žalovanja, nekaj, s čimer se sreča vsak od nas, pa vendar nas intenzivnost, nepredvidljivost in nasprotujoča si narava občutij, ki jih takrat doživljamo, pogosto razdvajajo. Vsak od družinskih članov v filmu je pokojno osebo doživljal drugače, zato je vsakemu na drugačen način težko – vsak je v svojih poskusih dojemanja njene smrti sam. Posebno me je zanimala Mojina otroška samost in pa njena iznajdba obrambnih mehanizmov, ki ji dajejo moč, medtem ko sta njen oče in odrasla sestra Vesna preobremenjena z lastnimi stiskami. Film sem želela posneti z njenega zornega kota – iz pogleda otroka, ki se je znašel sam po dogodku, ki ga šele skuša zares doumeti.

To je zgodba slovenske družine v Avstraliji. Črpala sem iz svoje migrantske izkušnje, iz občasnih občutkov odtujenosti in nepovezanosti z okoljem, naravo, kulturo – kar pa postane toliko bolj občutno, ko se človek spopada s travmatičnimi dogodki. Mojin oče v filmu reče: »Tu sem doma.« Vendar

se zdi ujet v brezzračju med dvema svetovoma, pa tudi v premajhni, neprenovljeni najemniški hiši, otopel v svojem žalovanju – sam sebi tujec.

Upanje za pot naprej, v novo živost, je tam zunaj, med ljudmi – med novospletenimi vezmi, ki so edino, kar tujo deželo naredi dom. Moja in Vesna v filmu najdeta vsaka svojo pot naprej.

– Sara Kern

ODZIVI

»Loti Kovačič je preprosto neverjetna – ima talent in nekakšno umirjeno karizmo, ki jo kamera preprosto obožuje. /.../ Nekateri filmski ustvarjalci so odločeni pripovedovati ganljive zgodbe, ki obravnavajo najtežje teme, in imajo tudi za to potrebni talent. Slovensko-avstralska režiserka Sara Kern je ena izmed njih.«

– Vladan Petković, Cineuropa

»Režiserka in scenaristka Sara Kern v svojem impresivnem celovečernem prvencu natančno in rahločutno, z izjemnim občutkom za drobne geste in medosebno dinamiko pripoveduje o izgubi in tolažbi.«

– Berlinale

»Sara Kern dobro razume, kako je lahko um mladega dekleta hkrati neukrotljiv in skrajno občutljiv. Režiserka vodi Loti Kovačič skozi izjemno igralsko predstavo kot nekoga, ki je prisiljen nositi pretežko breme ob nepravem času. Tudi Mackenzie Mazur je v vlogi samovoljne in vihrave Vesne pravo razodetje. /.../ Sonce vedno vzide in nežno vznemirjajoči film Sare Kern je tu, da nas vzame v svoj topli objem.«

– Stephen A Russell, Time Out

»Moja Vesna, tematski park tesnobe, nelagodja, žalosti, žalovanja, prebolevanja, ujetosti in napetosti, skuša tisto mučno svečano, nesproščeno, iritantno filmsko slovenščino, ki misli, da mora v vsakem stavku izreči vso Slovenijo, odrešiti s selitvijo v Melbourne, s čimer ji najde okolje, v katerem se ji ni treba ukvarjati s sabo, ampak s samim filmom. /.../ Sara Kern se tej filmičnosti, tej ekstatičnosti slike (in izraza), temu bogastvu 'preprostih dogajanj', noče odpovedati – z direktorjem fotografije Levom Predanom Kowarskim /.../ poskrbita, da predmeti in 'neme' stvari, ki obkrožajo protagoniste /.../, oživijo in 'govorijo' na enak način, kot igralec govori z drugim igralcem. Kot bi hotela ekranizirati Arnheimov dictum: 'Prikazovanje človeškega naravnega okolja je bil eden izmed dosežkov, ki so upravičili obstoj filma.' ZA+«

– Marcel Štefančič, jr., Mladina

»Moja Vesna je eno tistih žlahtno filmičnih del, ki se ne zanašajo na obilno podporo zgodbe s klasično dramaturgijo, niti se za usmerjanje čustvenega doživljanja gledalca ne zatekajo h glasbi, ampak svojo tiho moč črpajo iz preišljene rabe tistih pripovednih sredstev, ki so filmu najbolj lastna: kamere in kadriranja, svetlobe, barvne palete, zvočnih detajlov, izbire formata slike. Z njimi režiserka gradi edinstveno atmosfero, ki z gledalcem komunicira predvsem na čustveni, intuitivni ravni in manj na intelektualni. Čeprav je igra celotne igralske zasedbe zelo subtilna, je film prežet z močnimi občutki, obenem pa vseskozi ostaja zelo intimen, osredotočen na svoje ranjene like in njihove notranje boje.«

– Špela Barlič, Radio Slovenija

INTERVJU Z REŽISERKO FILMA SARO KERN

Kako je potekalo snemanje?

Snemali smo med popolnim zaprtjem družbenega življenja – čudno je bilo, meje so bile zaprte. V Melbournu je bilo zaprtje zelo strogo, mesece in mesece smo bili omejeni na 5 km od doma. Pri nas je bilo najstrožje od vseh avstralskih mest, še posebno v poznejših valih. Še lani, ko smo film montirali, je bilo tako. Zdi se mi fascinantno, kako se lahko zgodi kaj takega, potem mine in pozabimo, da je sploh kaj bilo, čeprav v nas vseeno ostane nekaj, kar je narobe, vpliva na nas, čeprav navzven živimo naprej normalno življenje. Vpliva na vse mesto.

Pomembna tema v tvojem filmu je priseljenska oz. migrantska izkušnja.

Še posebno življenje migrantskih otrok – to je še posebno zapleteno. Pogosto nase prevzamejo več, kot bi bilo za otroka primerno. To sem velikokrat opazila – v teh družinah otrok postane nekakšen kulturni mediator, ker je toliko lažje, ker se hitreje vključi v družbo, v jezik. Tako kot Loti: zna slovensko, vendar ji je bolj domače povedati po angleško. Če si star trideset, ko se preseliš, je težje – starejši ko si, težje je.

To mora biti veliko breme. Biti prevajalec za starše.

Saj. Pridejo papirji, treba je na urad. In tam je otrok uradni prevajalec. Starši se nanj zanašajo, zanašajo se, da ima nekaj, česar oni nimajo. Kar je dodatna odgovornost. Hkrati greš kot mlad človek v šolo, kjer si izpostavljen drugačnemu načinu življenja, mogoče drugačnemu pogledu na svet kot doma. Potem nastane razpetost: ohranjati kulturo, ki jo imajo starši, hkrati pa živeti, kjer si, biti del družbe, ki je zunaj hiše. Tudi pri Vesni je tako. Mislim, da je lahko zelo zapleteno, če se preseliš kot otrok ali najstnik.

Moja spozna novo prijateljico in njeno mamo – videti je, da nimata predsodkov do njene družine kot priseljenske. Kako pa je s tem v resnici?

To sem poskusila prikazati bolj subtilno. Imam dosti izkušenj, ko si sprejet, ampak si pa – vsaj kar se tiče jezika – za vedno tudi tujec. V angleščini se

zdaj počutim v redu, ni mi težko govoriti angleško. Ko pa sem prišla, mi je bilo prvih nekaj let težko – predvsem ta *small talk*, ker sem imela vedno občutek, vedno strah, da ne bom razumela kakšne fore. Na avdiciji za film, tudi za kratki film, ki smo ga posneli najprej, sem videla od 10- do 13-letne otroke, ki poznajo besede, ki jih jaz ne poznam. Pomislila sem: »Fak, jaz sem na ravni desetletnega otroka.« Počutim se dovolj suvereno v jeziku, ampak še vedno pride in me preseneti kaj, česar ne znam, kar je osnovna stvar, samo zato, ker ne poznam neke risanke, ki so jo tam gledali v sedemdesetih letih. Ali pa glasbene skupine. Avstralija ni del mene, kot je del mene Slovenija. Tukaj sem bila do 24. leta, vse, kar sem, je tukaj. Res je v meni. Tudi jezik. Moje življenje je potekalo v slovenščini do 24. leta. Možgani naj bi se do te starosti še razvijali. Od tega leta dalje govorim predvsem angleško – kot da je to moj odrasli jezik. O nekaterih stvareh, tudi iz preteklosti, mi je bilo lažje govoriti v angleščini, kot da zame ta jezik ni tako obremenjen, da besede nimajo toliko teže. Jezik, s katerim odraščáš, je zelo prežet s čustvi. Vsaka beseda te na kaj spominja.

Ljudje, ki nimamo podobnih izkušenj, na take stvari ne pomislimo.

Tudi jaz prej nisem, to je bilo zame čisto nepričakovano. V Avstraliji sem hodila na psihoanalizo. Razmišljala sem, da teh stvari ne bi mogla, ali pa bi jih bilo veliko težje povedati v slovenščini, veliko težje bi se mi bilo odpreti. Sicer terapije v Sloveniji nisem nikoli poskusila. Mogoče razlika ne bi bila tako velika. V nekaterih trenutkih pa se mi je zdelo, da mi je angleščina pomagala nekaj preskočiti, nekakšen notranji zid. Potem ko je bilo nekaj izrečeno v angleščini, sem lahko stvar komu povedala tudi v slovenščini. To mi je res zanimivo in me privlači – te stvari, ki so nepričakovane, ampak jih potem opaziš. Več časa ko sem tam, bolj ko čas teče, več je takih stvari. Ta izkušnja se ves čas spreminja.

Nekje sem slišala, da naj bi se maternega jezika naučili z desno polovico možganov, ki velja za neverbalno in intuitivno, vse nadaljnje jezike pa z levo, ki naj bi bila bolj racionalna in analitična. Če je to res, bi na prvi pogled torej rekla, da bo zaradi tega terapija bolje tekla v maternem jeziku. Ti pa si očitno potrebovala prav ta odmik.

Točno tako. Najbrž je odvisno tudi od tega, koliko ti je kakšen jezik blizu. Terapijo sem začela, ko sem se ravno navadila na angleščino, v njej sem se počutila že zelo domače, nič mi ni bilo težko razumeti. Bila sem torej domača v angleščini, ampak neobremenjena. Zanimivo se mi je bilo s tem igrati tudi v filmu. Ko Moja v filmu reče, ko si prizna: 'Moja mami je umrla,' si to ponavlja v slovenščini. Ampak potem mora to potrditi še v angleščini. Ko to pove Mirandi [kar zanjo deluje vsaj malo katarzično, op. a.], ji pove po angleško.

Tudi izven jezika je vsak družinski član drugačen od drugih, vsak zelo sam v svojem žalovanju ...

Niti dva človeka nimata do nekoga istega odnosa. Umrla je ena oseba, pravzaprav pa je bilo v njej več mam. Ene vrste mama je bila Moji, druge vrste mama Vesni. Ker sta onidve različni hčerki, sta imeli različno izkušnjo z njo kot z mamo. Različno sta stari, na različnih točkah v življenju sta. Zdi se mi, da se to pogosto zgodi znotraj družine. Sploh če je bila ta oseba bolj zapletena, če so bili odnosi znotraj družine kompleksnejši, če se člani družine ne strinjajo glede tega, kakšna je ta oseba sploh bila. To lahko postane razlog za dodaten konflikt. Ne moreš se pogovarjati z nekom o umrlem, če pa je imel ali imela povsem drugačno predstavo o tem človeku, čisto drugačno izkušnjo z njim ali z njo. Mislim, da zato lahko nastanejo tišine. Pa tudi zato, ker drug drugega nočemo opominjati na žalost. Otrok je videti v redu, starš je videti v redu, vsaj navzven. Drug drugega nočeta opominjati na žalost. Potem je v tem vsak zase. Zato sva se z Levom odločila, da bova film snemala v formatu 4 : 3. Popoln je za obraze, za intimo, vedela sva, da hočeva slediti likom od blizu. Hkrati pa se večina prizorov odvije znotraj hiše. To je edini format, s katerim lahko pokažeš osamljenost znotraj družine, tudi v tako majhnem prostoru, saj ni prostora, da bi bila v kadru dva človeka naenkrat.

Ko pomislimo na Avstralijo, si zamišljamo prostrane pokrajine. Tvoj film pa je popolnoma drugačen.

To je bila druga stvar. Zdelo se mi je bolj zanimivo, da gledamo prizor na morju, pa ne pokažemo ogromne širine, ki je v resnici tam bila, ampak gledamo z omejenim pogledom. Tudi to je migrantska izkušnja ali izkušnja nekoga, ki je migrant in ima za seboj travmatične dogodke, nekaj, kar je prinesel s sabo ... kar ga omejuje in še bolj zapira v njegov svet. Te vrste migrantska izkušnja, o kateri govorim in ki mi je blizu, je zelo prežeta s tem. Prideš v nov prostor, ampak nisi odprt, da bi se takoj povezal. Kot da nekaj čuvaš, nekaj iz preteklosti, in mogoče je lažje to predelati ali pa na to pogledati na nek drugačen način ravno zato, ker si tam sam, ni pa seveda idealno za integracijo v družbo. Mojina družina je v takem stanju zaradi žalovanja, pa tudi prej imam občutek, da so bili nekako zaprti vase, kot otok. Življenje je vendarle tam zunaj, v novih stikih z ljudmi, saj drugega ni. To je to, kar naredi neko deželo dom. Da imaš nova poznanstva, ljudi, izkušnje, moraš naprej in si narediti deželo za svojo. Tudi zaradi tega Vesno vleče ven. Po eni strani ima ustvarjalno žilico, je outsiderka v družini in mora ven, bolečino predelovati po svoje, znotraj družine zanjo ni podpore. Moja pa si želi povezovati družino, a tudi ona mora ven – zanjo je zelo pomembno, da naveže stik z novo prijateljico. Čeprav to ni bil njen namen. Njen namen je bil, da bi pomagala družini. Nov stik je zanjo zelo pomembna odskočna deska, novo upanje za svetlejšo prihodnost.

Moja prevzame vlogo, ki je pretežka za njena leta. Rekla si že, da takšno otroško vedenje, kljub temu da je zelo slabo za otroka, odrasli vseeno pogosto nagrajujejo. Ne zavedajo se, kakšne posledice ima to lahko zanj. To je nekaj zelo pogostega, ne le pri žalovanju, tudi pri ločitvi, odvisnostih, drugih težavah ...

To, da otrok nase prevzame breme odraslih, se lahko zgodi pri kakršni koli travmi. Če se otroku kaj zgodi, je žalosten, se s tem nihče ne ukvarja, ne dobi potrditve ... Potem pa ugotovi, da pri odraslih deluje, če se naučijo vesti bolj zrelo, če jim včasih tudi svetujejo glede česa ... Odrasle prepriča, da je »zrel otrok«. Potem se tega res oprime. Vsaj pri meni je bilo to tako.

Jaz sem bila tista, ki je to poskušala na vsak način ohraniti. Seveda je na odraslih, da to ustavijo, to spremenijo. Ampak če so v svojem svetu, preobremenjeni s čim drugim, k temu spada, da je otrok zrelejši. Ustvari se nekakšna čudna, narobe obrnjena harmonija. Vendar se po mojih izkušnjah obdobj ne da preskakovati. Tak otrok lahko vse življenje lovi zamujeno otroštvo, pa ga ne more uloviti, ker je ta čas že minil. Lahko ga poskuša nadomestiti kako drugače. Otroštvo je nenavaden čas. Zelo kratek. Nenavaden, neponovljiv. Takrat naj bi imeli čas za igranje, za preizkušanje stvari. In potem tega ni več. Če tega nimaš dovolj, ali imaš preveč česa drugega, to ni dobro.

Kako drugačno je otroštvo v Avstraliji in pri nas?

Težko rečem, ker tam nisem odraščala, zato je moj pogled zelo subjektiven. Kot pa vidim pri otrocih prijateljev, imam občutek, da so veliko bolj zaviti v vato, veliko manj samostojni. Zelo nenavadno je, da bi videl skupino otrok, ki gre skupaj iz šole. Ali pa otroka, ki gre sam na avtobus. Pri štirinajstih letih, ko gredo v srednjo šolo, je to že sprejemljivo. Prej pa ne. Močan občutek imam, da so odrasli zelo vpleteni v življenje otrok, da se vse vrti okrog njih. Na primer popoldanske dejavnosti ... Starši kar naprej pomagajo, da vse teče. In potem vidiš migrantske otroke, ki pa živijo po drugem sistemu in so pogosto samostojnejši. Ne vem, zakaj je tako. V bistvu je Avstralija precej varna država. Enako je na deželi – ne velja torej, da bi bili v manjših mestecih otroci samostojnejši. Zdaj ko sem v Sloveniji, to bolj opazim. Otroka, starega pet ali sedem let, ki gre po kruh v trgovino. Zakaj pa ne? Tudi jaz sem hodila. Ampak zdaj to opazim, ker v Avstraliji tega ne vidim. Mislim, da je to slabo, da je bolje za otroka, da ima več samostojnosti.

V takem okolju situacija, kakršna je Mojina, še toliko bolj izstopa.

Ja. Prej si rekla, da njeni novi prijatelji nimajo predsodkov, in res jih nimajo. Pravzaprav pa je vse, kar se pogovarjajo, vse, kar rečejo, odziv na to, kako je Moja nenavadna. Ko se pojavi pred Mirando na vratih, je ta presenečena, saj je bila prepričana, da se pogovarja z odraslo žensko. Moja pa je prebrala oglas v časopisu, izraža se odraslo ... niti pomislila ni, da bi bil to lahko otrok. Ko se ta otrok pojavi na njenih vratih, Miranda

noče pokazati presenečenja, Avstralci so takšni – hočejo pokazati, da so kul, odprti, da je vse v redu, da smo vsi prijatelji, da ni distance –, zato jo povabi naprej ... Ampak ta vprašanja, te majhne stvari, ki pridejo ven, še vedno so. Ko pridejo k Moji domov, takoj začutimo nelagodje, trk dveh kultur, tudi če ni zelo očitno. Miranda vpraša, ali kaj pogrešajo dom – ker ima oče tako močan naglas, je očitno, da je od drugod. On pa reče, saj sem doma, to je moja hiša. »Seveda, seveda,« takoj ji je nerodno, ampak ti mikrotrenutki se vseeno zgodijo. Tudi meni so se. Ko sem se preselila v Avstralijo, sem imela prvih nekaj let zelo močan slovenski naglas. Lahko sem rekla samo »Hi«, pa so me že spraševali, od kod sem. Takoj. Na začetku je še zanimivo, potem pa ti postane težko imeti znova in znova iste pogovore.

Takoj te opredelijo za tujko.

Ja, vedno znova se začne z iste točke. Zdaj moram razlagati o Sloveniji. Pa nimam težav s tem, ampak utrujajoče postane. Kako težko mora biti šele komu, ki je označen za tujca, še preden sploh odpre usta. Rasizma je v Avstraliji zelo veliko, čeprav na prikrit način. Mikrokomentarji. Si od nekod drugod.

Niso niti reflektirani.

Ne. Avstralija je zaradi svoje zgodovine zelo kompleksen prostor. Kako so delali z Aborigini, kolonializem, kraja zemlje, na kateri zdaj živimo ljudje od vsepovsod, vsi smo od nekod drugod, razen staroselcev. Ta zgodovina ni razčiščena, o tem se zares ne govori. Se začenja, ni pa še jasno, kaj točno se je zgodilo in kje, kje so bili poboji in kje ne. Ni pravega dialoga. Potem je vse drugo toliko bolj zapleteno. Nekakšna tesnoba je v zraku med ljudmi, ki nismo Aborigini, da bi radi vse naredili prav, da ne bi česa rekli narobe. Kar naprej si malo zategnjen, ker ni prvega, temeljnega dialoga. Na Novi Zelandiji imajo sporazum, položaj staroselcev je urejen drugače. V Avstraliji pa je bolj zapleteno, toliko različnih rodov z različnimi jeziki – pred prihodom Evropejcev je bilo 2000 jezikov po vsej Avstraliji, zdaj pa so večinoma izumrli. Na Novi Zelandiji so Maori, imajo en jezik, in to je to. Zato je morda malo lažje. Zapleten prostor v zgodovinskem smislu.

Poleg tega se Avstralci niso nikoli osamosvojili od Evrope tako kot na primer Američani.

Ja, tudi v kulturnem smislu je v zraku nekakšna negotovost. Kaj smo? Kaj je avstralska kultura? Kaj so naši filmi? V zadnjih letih bolj iščejo zgodbe priseljencev, različnih manjšin, tako da sem jaz imela srečo, da sem ravno v tem času iskala sredstva. Filmski center je želel podpirati zgodbe manjšin, drugih perspektiv, ne samo belske in anglofone. Ampak tako je šele v zadnjih letih. Tudi na splošno. Na začetku migrantskih valov so sprejemali samo belske priseljence, priseljence iz Evrope, druge so tlačili v taborišča, da bi se tam »aklimatizirali« ...

INTERVJU Z GLAVNO IGRALKO LOTI KOVAČIČ

Kako si usklajevala šolo in snemanje filma?

Učiteljica je bila navdušena, da bom igrala v filmu. Zato mi je rekla, da če lahko delam med snemanjem, odlično, če pa ne, da bom že nadoknadila. Imela sem individualne ure z njo, eno uro pred začetkom pouka, da sem vedela, kaj so delali.

Si imela kakšne težave, ko je bilo konec snemanja?

Ne, lepo sem se vrnila v normalno življenje.

LOTINA MAMA MIHAELA: Loti v Avstraliji hodi v peti razred, tukaj pa bi bila že v šestem. V Avstraliji so otroci v zabavni industriji zelo zaščiteni. Produkcija ji je morala plačati 14 ur tutorstva. Imela je sedem tednov časa, da je vse nadoknadila, ko se je vrnila v šolo, ker s 40 urami dela na teden pri filmu ni imela časa, da bi se še učila. Za otroka je to hud napor. Bila je stara devet let, ko je snemala. Ko se je vrnila v šolo, je tutorstvo prevzela njena razredničarka. Ni bilo težav, Loti je pridna učenka, ni zaostajala. Zato jih v šoli ni skrbelo.

Si prvič sodelovala pri kakšnem filmu?

Ja.

Kateri del ti je bil najbolj všeč?

Vsi deli so mi bili všeč. Ne morem se odločiti, ampak če bi morala izpostaviti enega, bi to bilo, ko sva z Danger snemali prizor, v katerem me vpraša, ali sva prijateljici.

Pa sta bili prijateljici tudi v resnici?

Na snemanju sva bili, zdaj se pa že dolgo nisva slišali.

Kako pa si izvedela za film?

Ne vem zares, kako se je to zgodilo.

MAMA MIHAELA: Agentka za kasting je objavila poziv za slovensko skupnost v Avstraliji. Jaz takrat za to še nisem vedela. Stopila je v stik s slovensko oddajo na radiu SBS v Avstraliji, tam pa je voditeljica moja prijateljica. Dala ji je mojo telefonsko številko in številke še nekaj drugih prijateljic, ki imajo podobno stare hčerke, agentka pa nas je vse poklicala. Jaz sem se začela smejati. Loti je namreč mirna in introvertirana, zanjo je to dogajanje v zvezi s filmom in intervjuji zelo naporno. Ni ji najbolj udobno, ne počuti se najboljše ob tem. Zdaj se je že malo navadila, nekako to izpelje, ni pa ekstrovertirana, ni rada v središču pozornosti. V šoli sploh ni govorila o tem. Ko je snemala, so za to že vedeli, zdaj, ko je bila premiera, pa ni nič povedala nikomur ... Zdi se ji fino, da otroci na to pozabijo, da jo pustijo pri miru. Loti za zabavo plete. Zelo miren otrok je, ne vem, če bi stala pred kamero, sem rekla tej agentki. Pa je vztrajala, naj vprašam, in sem res: » Bi ti igrala v filmu?« Pa je rekla: »Ja, bi!«

LOTI: Mislila sem, da se mami heca. Nisem vedela, da je to zares. Potem smo šli na avdicije in sem videla, da je zares. Potem sem mislila, da je to nekaj čisto majhnega, da ni prava stvar. Potem pa sem dobila vlogo, prišla sem na snemanje in videla vse te mikrofone in kamere. Potem sem se zavedela, da gre zares, da je to prava stvar.

MAMA MIHAELA: Ni mogla razumeti, kako lahko ona, ki sploh ni prava filmska igralka oz. ni hodila v igralsko šolo, zdaj igra v pravem filmu. Ni dojela, dokler ni bila na snemanju.

Kako si odigrala vlogo, glede na to, da gre za zelo težko temo?

Nisem točno vedela, kakšna je zgodba ... Nisem smela prebrati scenarija. Sara mi je povedala, kaj bomo naredili v tistem trenutku. Rekla mi je: zdaj bomo snemali tole in tole moraš narediti. Jaz pa sem odigrala tako, kot sem mislila, da bi bilo prav. Veliko je bilo improvizacije. Potem smo naredili 13 poskusov in tistega, ki je bil najboljši, so uporabili v filmu.

Ko se je tvoja družina preselila v Avstralijo, si bila stara štiri leta. Se kaj spomniš iz tistega časa?

Spomnim se, da sem zelo jokala. Ne vem, ali sem sploh razumela, kam gremo, samo vedela sem, da gremo stran.

In da boš pogrešala prijateljice.

Ja. Saj to sem mislila, da bom najbolj pogrešala – prijateljice.

Kako pa je zdaj, ko prideš v Slovenijo?

Je kar fino. Slovenija je zelo podobna Avstraliji.

Kaj res?

Samo da so vsepovsod gozdovi in je zelo lepo. V Avstraliji je samo *bush*.

MAMA MIHAELA: Ko sva se vozili, je rekla: »Mama, tukaj pa ni niti enega evkaliptusa.«

Imaš v Avstraliji kakšne prijatelje, ki govorijo slovensko?

Bila je ena družina. Bili so kot naša družina. Zdaj pa so se preselili nazaj v Slovenijo za vedno. Imeli so hčer in sina, jaz imam brata, zato smo se dobro igrali skupaj.

MAMA MIHAELA: Zdaj smo že našli novo družino.

V Avstraliji verjetno večinoma govoriš angleško?

Ja, ampak mami in ati sta zelo stroga glede tega. Vsak dan imamo šolo šest ur, razen konec tedna, in ko pridem domov, moram govoriti slovensko. Včasih mami in ati tudi govorita angleško. Imamo nekaj, čemur rečemo *slangish*, to je, da govorimo slovensko in uporabimo tudi nekaj angleških besed. Zelo je čudno, ampak vsi to počnemo.

Kako bi primerjala slovenščino in angleščino? Kakšna jezika se ti zdita?

Slovenščina se mi zdi zelo hiter jezik. Da lahko govoriš zelo hitro, da rečeš dva stavka v samo eni sekundi, da res hitro govoriš. Angleški jezik pa se mi zdi počasnejši, počasneje govoriš, da te ljudje lahko razumejo. Angleški jezik se mi zdi malo bolj sproščen. Mogoče zato, ker v Avstraliji živim že šest let, se mi zdi slovenski jezik malo eksotičen. Kulski.

Si po tem filmu želiš še igrati ali pa te zanima kakšen drug del filmskega ustvarjanja, bi napisala scenarij, režirala film?

Pred vsem tem se mi je zdelo, da bi še igrala. Zdaj pa samo tekam naokrog. Mislim, da bom še malo počakala. Bi pa igrala. Igranje mi je všeč, ni pa mi všeč, da moram potem hoditi okrog. Smo šli na MIFF v Melbourne, zdaj smo na LIFF-e, hoteli smo na Berlinale, ampak februarja še nisem bila cepljena, tako da bi morali biti v Nemčiji dva tedna v karanteni, zato raje nismo šli.

Sta si Moja in ti v čem podobni in v čem različni?

Kar se dogaja Moji, je čisto drugačno od tega, kar se meni dogaja v življenju. Moja mami še ni umrla, jaz sem starejša sestra. Ampak mislim, da sta najina značaja kar podobna. Le da nisem tako odrasla kot ona. Še vedno sem pravi otrok.

Imaš kakšne hobije?

Štrikam, igram nogomet, pa igram ... ne vem, če bi lahko rekla, da je to hobi, ker sem bila samo v enem filmu. Rada berem. Vse živo. Harryja Potterja, Anna z zelene domačije mi je zelo všeč.

Kaj pa filmi?

Všeč so mi komedije, ni pa mi všeč, če je film preveč napet, tudi strašnih stvari sploh ne maram. Če kakšno knjigo preberem, potem rada pogledam še film.

IZHODIŠČA ZA POGOVOR

PRED OGLEDOM FILMA

Z učenci in učenkami se pogovorite o slovenskih izseljenskih skupnostih po svetu. Kje živi največ Slovencev? V ZDA (Cleveland), Argentini, Kanadi, Nemčiji in Avstriji, v Avstraliji ... Še kje? Ali imajo tudi sami sorodnike, prijatelje, ki so se odselili iz Slovenije – morda že nekaj generacij nazaj?

Če jih imajo, ali morda vedo, kateri jezik največkrat govorijo ti ljudje? Če so iz Slovenije samo njihovi starši, stari starši ..., ali še govorijo slovensko? Če so prva generacija izseljencev, ali so začeli v času, odkar živijo v drugi državi, govoriti drugače kot prej – uporabljajo več tujih besed, ali pa so celo že bolj vajeni govoriti v katerem drugem jeziku kot v slovenščini?

Zakaj mislijo, da je tako? Zakaj se po njihovem priseljenci odločijo, da bodo otroke vzgajali v jeziku nekdanje domovine (na primer v slovenščini)? Zakaj se drugi odločijo, da jih bodo vzgajali v angleščini ali pa v jeziku države, v kateri živijo? Katere so prednosti in slabosti take ali drugačne odločitve? Kaj pa v družinah, v katerih en starš govori en jezik, drug pa drugega? Ali poznajo kakšen tak primer?

Je v razredu kdo, ki prihaja iz druge države ali ki ima starše, za katere slovenščina ni materni jezik? Kakšna je njegova/njena izkušnja s preklapljanjem med jezikoma? Kakšne občutke povezuje z enim jezikom in kakšne z drugim?

Kaj vedo o Avstraliji? Je kdo že bil tam? Na kaj najprej pomislijo ob Avstraliji? Na puščave, kenguruje, koale, strupene pajke, sydneyjsko opero, plažo in deskanje, Aborigine ...? Kakšna je kolonialna zgodovina Avstralije? Lahko se pogovorite o Jamesu Cooku, zlati mrzlici, kazenskih kolonijah ... Koga še so Britanci pošiljali v Avstralijo z izgovorom, da gre za kaznjence (revno prebivalstvo, nezaželene osebe)? Morda vedo, kakšne posledice je imela kolonizacija za aboriginsko skupnost? Kaj pomeni terra nullius in kakšne posledice je imel ta koncept v svetovni zgodovini? Kakšen je položaj Aboriginov, avstralskih staroselcev, danes? Zakaj mislijo, da Avstraliji rečejo, da je dežela priseljencev? Lahko jim poveste zanimivo

statistiko: da je še danes tretjina avstralskega prebivalstva priseljencev, torej da se niso rodili v Avstraliji, in da ima skoraj polovica Avstralcev vsaj enega starša, ki so se rodili na kateri drugi celini.

Pred ogledom filma je dobro, če jih opozorite tudi na nekatere oblikovne značilnosti filma. Opazujejo naj, kako je format slike drugačen od filmov, ki jih običajno gledajo (je slika širša ali ožja?), in kakšni so filmski plani.

Ali vedo, kaj je filmski plan? Tudi če ne poznajo izraza, verjetno iz filmov in televizijskih nadaljevanj poznajo total, torej plan, ki nekaj prikazuje bolj od daleč – na primer mesto, pročelje zgradbe, kjer se kaj dogaja, celega človeka ali skupino ljudi; srednji plan, kjer se človeka vidi od pasu navzgor, bližnji plan, od ramen navzgor, in veliki bližnji plan – obraz človeka. Filmske plane (podrobnejšo razlago in primere s slikami najdete na [Filmski šoli](#)) lahko primerjajo tudi s primeri iz umetnostne zgodovine.

POGOVOR PO OGLEDU FILMA

ŽALOVANJE

V filmu *Moja Vesna* družini slovenskih priseljencev v Avstraliji umre mama. Člani družine, oče Miloš ter hčeri Moja in Vesna, se z izgubo soočajo na zelo različne načine. Dvajsetletnica Vesna išče uteho v uporništvu, odmikanju od družine, v pisanju poezije, Miloš se zapira vase in le s težavo skrbi za hčeri, Moja, najmlajša v družini, pa na svoja ramena prevzame odgovornost odraslih – skrb za nosečo sestro, povezovanje družinskih članov med njimi in z zunanjim svetom.

Žalovanje je naravni odziv na hudo izgubo, še posebno bližnje osebe, na katero smo bili tesno navezani. Proces žalovanja je zelo boleč, vendar sestavni del življenja, ki naj bi potekal v več stopnjah in navadno vodil do sprejemanja izgube. Kljub temu se lahko od človeka do človeka zelo razlikuje, razlikuje pa se tudi glede na navade družbene skupnosti, v kateri živimo. Za družino v filmu je žalovanje še toliko težje, ker je z umrlo vsak od njih imel drugačen odnos, zato se v izgubi ne počutijo povezane. Hkrati so zaradi statusa priseljencev v Avstraliji nekoliko osamljeni tudi v smislu skupnosti.

Z učenci in učenkami se lahko pogovorite o tem, kako se z izgubo sooča družina v filmu. Kje uteho išče Vesna? Kaj pa Moja? Oče Miloš? Se jim zdi, da drug drugemu stojijo ob strani in so si v oporo? Zakaj (ne)? Kaj zanje žalovanje naredi še težje in kaj jim pomaga, da jim je vsaj malo lažje? Kako so si med seboj različni značajske in kako to vpliva na njihovo žalovanje? Kaj pa dejstvo, da so Slovenci v Avstraliji? Kako to vpliva na njihovo žalovanje?

Je kdo od njih že doživel izgubo – če o tem seveda želi govoriti? Kaj jim je takrat pomagalo? Kaj mislijo, da lahko pomaga v takih trenutkih? Kako si lahko pomagamo, da sprejmemo, kar se je zgodilo? Koliko časa lahko to traja? Kaj pa je lahko še posebno težko ali žalujoče dodatno vznemiri – fotografije, predmeti, ki so pripadali bližnjemu, ki je umrl, obletnica smrti? Je lahko izkušnja še težja, če tistega, ki žaluje, obenem še skrbi za koga drugega, tako kot Moja nase prevzame breme odraslih, ker jo skrbi za sestro?

Niti dva človeka nimata do nekoga istega odnosa. Umrla je ena oseba, pravzaprav pa je bilo v njej več mam. Ene vrste mama je bila Moji, druge vrste mama Vesni. Ker sta onidve različni hčerki, sta imeli različni izkušnji z njo kot z mamo. Različno sta stari, na različnih točkah v življenju sta. Zdi se mi, da se to pogosto zgodi znotraj družine. Sploh če je bila ta oseba bolj zapletena, če so bili odnosi znotraj družine kompleksnejši, če se člani družine ne strinjajo glede tega, kakšna je ta oseba sploh bila. To lahko postane razlog za dodaten konflikt. Ne moreš se pogovarjati z nekom o umrlem, če pa je imel ali imela povsem drugačno predstavo o tem človeku, čisto drugačno izkušnjo z njim ali z njo. Mislim, da zato lahko nastanejo tišine. Pa tudi zato, ker drug drugega nočemo opominjati na žalost. Otrok je videti v redu, starš je videti v redu, vsaj navzven. Drug drugega nočeta opominjati na žalost. Potem je v tem vsak zase. – Sara Kern

PREHITRO ODRAŠČANJE

Moja v družini igra vlogo odraslega, starša – saj skrbi za svojo nosečo sestro, kupuje opremo za dojenčka, ji priskrbi vitamine. Obnaša se najbolj zrelo in odgovorno v družini, čeprav je najmlajša. Miranda, gospa, h kateri gre iskat otroško opremo, je zelo začudena, da je Moja otrok – domnevala je, da si dopisuje z odraslo žensko. Čeprav iz tega noče delati drame, je jasno, da je presenečena, ko se Moja pojavi na njenih vratih.

Da so otrokove čustvene potrebe potisnjene v ozadje in otroci prevzamejo vlogo enega od staršev, je zelo pogosto, pa čeprav zelo nezdravo in na otroka slabo vpliva. Bodisi zaradi smrti, težav med partnerjema, različnih vrst odvisnosti bodisi zaradi duševnih bolezni lahko starši začnejo tolažbo iskati pri otroku, ta pa njihovo stisko vsrka vase. Ti otroci v odraslosti lahko trpijo zaradi občutkov krivde (ker imajo občutek, da bi morali bolj poskrbeti za starše), imajo težave pri postavljanju zdravih mej v odnosih, ali pa se borijo s slabo samopodobo, kompulzivnim vedenjem, odvisniškimi odnosi in odvisnostmi, občutki nezadostnosti ...

Pogovorite se z učenkami in učenci o tem, kako se vede Moja. Kakšno čustveno delo in skrb za druge prevzame nase? Zakaj to počne ona in zakaj ji starejša sestra in oče to pustita? Kako mislijo, da se Moja ob tem

počuti? Je njeno počutje, njeno notranje stanje drugačno od njene drže navzven, njenega vedenja? Kako? Kaj bi bilo za družino dobro, da bi počela drugače? Kakšno soočanje s smrtjo matere/partnerice bi bilo bolj zdravo za vse?

To, da otrok nase prevzame breme odraslih, se lahko zgodi pri kakršni koli travmi. Če se otroku kaj zgodi, je žalosten, se s tem nihče ne ukvarja, ne dobi potrditve Potem pa ugotovi, da pri odraslih deluje, če se naučijo vesti bolj zrelo, če jim včasih tudi svetujejo glede česa ... Odrasle prepriča, da je »zrel otrok«. Potem se tega res oprime. Vsaj pri meni je bilo to tako. Jaz sem bila tista, ki je to poskušala na vsak način ohraniti. Seveda je na odraslih, da to ustavijo, to spremenijo. Če pa so v svojem svetu, preobremenjeni s čim drugim, k temu spada, da je otrok zrelejši. Ustvari se nekakšna čudna, narobe obrnjena harmonija. Po mojih izkušnjah se obdobje ne da preskakovati. Tak otrok lahko vse življenje lovi zamujeno otroštvo, vendar ga ne more uloviti, ker je ta čas že minil. Lahko ga poskuša nadomestiti kako drugače. Otroštvo je nenavaden čas. Zelo kratek. Nenavaden, neponovljiv. Takrat naj bi imeli čas za igranje, za preizkušanje stvari. In potem tega ni več. Če tega nimaš dovolj ali imaš preveč časa drugega, to ni dobro. – Sara Kern

IZKUŠNJA IZSELJENSTVA/PRISELJENSTVA

Ljudje se lahko selijo iz različnih razlogov: ker v svoji matični državi zaradi osebnih, družbenih, političnih in gospodarskih okoliščin ne morejo več živeti, ali pa ker si zaradi razlogov enakih vrst želijo živeti kje drugje. Slovenci so se izseljevali predvsem v desetletjih pred prvo svetovno vojno (predvsem v ZDA), med obema vojnama (v Južno Ameriko in druge evropske države) in v sedemdesetih letih 20. stoletja (v druge evropske države) – bodisi zaradi revščine, političnih pritiskov in vojne bodisi zaradi boljših pogojev za izobraževanje, delo in življenje drugod, sploh intelektualci (»beg možganov«). Veliko mladih se je izselilo tudi v času finančne krize v prvem desetletju 21. stoletja.

Avstralija je zaradi svoje zgodovine tradicionalno veljala za zelo gostoljubno državo, ki je priseljence sprejemala z odprtimi rokami. Realnost je nekoliko drugačna: vrata in vstop v družbo, na trg dela ipd. so odprta anglofonim priseljencem, belim in evropskim priseljencem, medtem ko je nebelim priseljencem in tistim, ki ne govorijo angleško, veliko težje. Slovenci so se v Avstralijo začeli priseljevati še posebno v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja, večinoma so bili to begunci, ki so zbežali čez jugoslovansko mejo. Ocenjujejo, da jih je v Avstralijo prišlo okrog 30.000, zaradi hitrih asimilacijskih procesov in mešanih zakonov druge generacije pa je danes skupnost precej manjša. Največ Slovencev je v Melbournu (kjer prebiva tudi režiserka filma Sara Kern), sledita mu Sydney in Adelajda. O slovenski priseljski izkušnji v Avstraliji pripovedujejo tudi druga umetniška dela: na primer roman *Plosk ene dlani* Richarda Flanagan, po katerem so posneli tudi film.

Zakaj učenci in učenke mislijo, da se ljudje odločijo za selitev iz ene države v drugo? Ali kdo izmed njih pozna koga, ki se je odselil, priselil? Kam, od kod? Kdo izmed njih ima tudi sam tako izkušnjo? Kaj je najtežje pri tem, da se od nekod odseliš? Kaj pa pri tem, da se kam priseliš? Če bi morali zapustiti Slovenijo, za katero državo bi se odločili in zakaj? Kaj mislijo, da bi bilo najtežje in najlažje zanje osebno? Čemu bi se najprej posvetili, na kaj bi se osredotočili – na iskanje službe, učenje jezika, spoznavanje ljudi,

prilagajanje drugačnemu načinu življenja? Ali se jim zdi pomembno oz. bi se jim zdelo pomembno ohranjati svoj materni jezik, ga prenesti na svoje otroke? Zakaj (ne)? Se jim zdi, da smo Slovenci odprti za priseljevanje drugih, da jih dobro sprejmemo? Zakaj (ne)? Ali delamo razlike med enimi in drugimi priseljenci? Kaj pa obratno – kako mislijo, da drugje sprejemajo slovenske priseljence? Kje dobro in kje ne tako dobro? Kaj mislijo, zakaj?

OTROŠKA PRISELJENSKA IZKUŠNJA

Otroci se na novo okolje običajno navadijo lažje kot odrasli, večinoma se tudi novega jezika naučijo brez težav, lažje usvojijo izgovarjavo, kot jo imajo naravni govorniki. Delno je tako, ker hodijo v šolo, ki omogoča splošno navezovanje stikov in srečevanje z vrstniki, delno pa zato, ker še odraščajo. Otroci tako lahko postanejo nekakšen vezni člen med družino in okolico. Tako je tudi pri Moji v filmu. Poleg skrbi za sestro oz. družino ob izgubi matere je na njenih ramenih še povezovanje družine z zunanjim svetom.

Kako se v avstralski družbi znajdetata Moja in kako njen oče Miloš? Zakaj? Kaj dom in kaj družba predstavljata za Mojino sestro Vesno? Kako na Mojo vpliva poznanstvo z Mirando in Danger?

Življenje migrantskih otrok je še posebno zapleteno. Pogosto nase prevzamejo več, kot bi bilo za otroka primerno. To sem velikokrat opazila – v teh družinah otrok postane nekakšen kulturni mediator, ker je toliko lažje, ker se hitreje vključijo v družbo, v jezik. Tako kot Loti: slovensko zna, vendar ji je bližje povedati po angleško. Če si star trideset, ko se preseliš, je težje – starejši ko si, težje je ... Pridejo papirji, treba je na urad. In tam je otrok uradni prevajalec. Starši se nanj zanašajo, zanašajo se, da ima nekaj, česar oni nimajo. Kar je dodatna odgovornost. Hkrati greš kot mlad človek v šolo, kjer si izpostavljen drugačnemu načinu življenja, morda tudi drugačnemu pogledu na svet kot doma. Potem nastane razpetost: ohranjati kulturo, ki jo imajo starši, ampak hkrati živeti, kjer si, biti del družbe, ki je zunaj hiše. Tudi pri Vesni je tako. Mislim, da je lahko zelo zapleteno, če se preseliš kot otrok ali najstnik. – Sara Kern

JEZIK

Pogosto se zgodi, da otroci bolje govorijo jezik neke države kot njihovi starši, ki so odraščali kje drugje; če so se v novi državi rodili, jim je ta jezik bolj domač kot jezik njihovih staršev. Pogosto pa je tako tudi, če so se v državo priselili še kot otroci. Tako izkušnjo ima tudi glavna igralka v filmu, Loti Kovačič, ki se je z družino preselila iz Slovenije v Avstralijo, ko je bila stara štiri leta. Danes ji je angleščina bolj domača kot slovenščina, čeprav doma govorijo slovensko.

V katerem jeziku govorijo liki v filmu? Moja? Vesna? Oče Miloš? Kateri jezik jim je bolj domač? Pričakovali bi, da Vesna, ki je starejša in je več časa preživela v Sloveniji, slovensko govori bolje od Moje. Zakaj torej ves film – z izjemo enega stavka – govori angleško? Od kod ta odločitev in kaj pomeni, če govori drug jezik kot njen oče? Kdaj slovenščino uporablja Moja in kdaj uporablja angleščino? Kako preklaplja med jezikoma, ko govori (tudi pri sebi) o smrti svoje mame? Kaj zanjo simbolizira en in kaj drugi jezik?

Z učenci in učenkami se lahko pogovorite tudi o tem, kaj jim pomeni materni jezik. Se ga splača namerno ohranjati ali se jezik spreminja sam od sebe, ne glede na take poskuse? Ali v vsakdanjem govoru uporabljajo besede iz katerega drugega jezika? Katerega? Od kod mislijo, da so jih pobrali?

Moje življenje je potekalo v slovenščini do 24. leta. Možgani naj bi se do te starosti še razvijali. Od tega leta dalje govorim predvsem angleško – kot da je to moj odrasli jezik. O nekaterih stvareh, tudi iz preteklosti, mi je bilo lažje govoriti v angleščini, kot da zame ta jezik ni tako obremenjen, kot da besede nimajo toliko teže. Jezik, s katerim odraščáš, je tako prežet s čustvi. Vsaka beseda te na kaj spominja. ... Zanimivo se mi je bilo s tem igrati v filmu. Ko Moja v filmu reče, ko si prizna: 'Moja mami je umrla,' si to ponavlja v slovenščini. Ampak potem mora to potrditi še v angleščini. Ko to pove Mirandi [kar zanjo deluje vsaj malo katarzično, op. a.], ji pove po angleško. – Sara Kern

REŽIJSKI PRISTOP K FILMU

Učence in učenke povprašajte, katere oblikovne značilnosti filma so jim še posebno ostale v spominu. Na primer kakšna je fotografija? Temna? Svetla? Kontrastna? Katere so barve? Katere izstopajo? Sive, modre, rjave, tople ali hladne? Zakaj mislijo, da so jih uporabili v filmu? Melbourne še posebno jeseni slovi po nestanovitnem vremenu, zato sta režiserka Sara Kern in direktor fotografije Lev Predan Kowarski stiskala pesti za oblačno vreme in pri tem celo imela srečo. Film z odsotnostjo bleščeče svetlobe zrcali notranjo pokrajino glavnih junakov.

Kako igrajo igralke in igralci? Je njihova igra realistična ali bolj gledališka? Je dialogov veliko ali malo, več ali manj, kot so vajeni iz drugih filmov? Zakaj mislijo, da je tako? Kako film še sporoča, razen z dialogi in s fotografijo? Z vzdušjem? Kako ga ustvarja? Kakšna sta se jim zdela glasba in zvok v filmu? So opazili kakšna nasprotja v vizualnem smislu, recimo med notranjostjo hiše (temnejše, toplejše barve, več rjave) in zunanostjo (hladnejše, sivkaste barve)? Zakaj mislijo, da je tako?

FORMAT 4:3

Večina filmov danes nastane v formatu širokega platna (*widescreen*), ki so ga začeli uporabljati na začetku petdesetih let prejšnjega stoletja. Zanj je značilno, da je vodoravna stranica okvirja slike veliko daljša od navpične, v razmerju 2,35 : 1 (široko platno) ali 1,85 : 1 (standard). Nekatere filme, ki jih posnamejo v formatu širokega platna, potem pomanjšajo na standardni format. To je bilo pogosto še posebno v času ožjih televizijskih zaslonov. Seveda film zaradi takega prikrojevanja razmerja trpi – govorec ali dogajanje na robu slike sta lahko odrezana, kompozicija ne deluje, videti je nerodno. Široko platno se je uveljavilo še posebno pri filmih, kot so vesterni, saj omogoča panoramske prizore, prikazovanje prostranih pokrajin.

Pred pojavom širokega platna je večina filmov nastala v razmerju 1,33 : 1 ali 4 : 3, ki je bilo enako televizijskemu razmerju med stranicami. Taka slika je veliko ožja, bolj podobna kvadratu kot ležečemu pravokotniku. Tak format sta v filmu *Moja Vesna* uporabila tudi Sara Kern in Lev Predan Kowarski, saj sta s tem tudi vizualno poudarila osamljenost in hkrati zadušnost likov v filmu. Režiser ali režiserka namreč s formatom ali okvirjem predmet filma izbira in omejuje hkrati, izbira tisti košček realnosti, ki ga želi prikazati v filmu, tisto, čemur želi posvetiti posebno pozornost.

Vprašajte učenke in učence, ali so bili pozorni na okvir oz. format slike in kako je bil ta drugačen od drugih filmov, ki jih gledajo. Zakaj mislijo, da so se odločili zanj? Kakšne občutke jim je vzbudila taka slika? Za primerjavo in osvežitev spomina jim lahko pokažete tudi kakšen primer širokega platna. Ko pomislimo na Avstralijo, si običajno predstavljamo prav široke panorame puščave, morja, obale ... Zakaj mislijo, da sta se režiserka in direktor fotografije prav v takem okolju, še posebno primernem za široko platno, odločila za ožji okvir?

V Mojini družini je vsak zase sam v svojem žalovanju. Zato sva se z Levom odločila, da bova film snemala v formatu 4 : 3. Popoln je za obraze, za intimo, vedela sva, da hočeva slediti likom od blizu. Hkrati pa se večina

prizorov odvije znotraj hiše. To je edini format, s katerim lahko pokažeš osamljenost znotraj družine, tudi v tako majhnem prostoru, saj ni prostora, da bi bila v kadru dva človeka naenkrat. Zdelo se mi je bolj zanimivo, da gledamo prizor na morju, pa ne pokažemo ogromne širine, ki je v resnici tam bila, ampak gledamo z omejenim pogledom. Tudi to je migrantska izkušnja ali izkušnja koga, ki je migrant, pa ima za seboj travmatične dogodke, nekaj, kar je prinesel s sabo ... kar ga omejuje in še bolj zapira v njegov svet. – Sara Kern

BLIŽNJI OZ. VELIKI PLANI

Bližnji in veliki plani prikazujejo zelo malo okolja ali nič in se posvečajo razmeroma majhnemu območju – na primer človeškemu obrazu ali zgornjemu delu telesa, ki ga na videz povečajo. Taki plani okrepijo in poudarijo pomen tistega, kar je pred kamero. Pride do izrazite subjektivizacije, saj se predvsem v velikem bližnjem planu zaradi pomanjkanja prostora oz. popolne prevlade človeškega obraza v kadru pri gledalcu pojavi občutek, da doživlja junakovo ali junakinjino subjektivno občutje.

Učence in učenke povprašajte, kaj so opazili v filmu v smislu filmskih planov. Kako je režiserka najpogosteje prikazala like, od blizu ali od daleč? Kakšen učinek je to imelo nanje? Kako bi ga primerjali z drugimi filmskimi plani?

Ko sem se preselila v Avstralijo, me je – v pozitivnem smislu – najbolj šokirala njena prostranost, raztezanje horizonta v nedogled. Tam res lahko občutiš velikost Zemlje, kar pri nas, kjer si ves čas zaprt med hribčke in doline, ne pride do izraza. Všeč mi je bil kontrast med širino pokrajine in zaprtostjo dogajanja v družini. Z Levom sva imela idejo, da je treba likom slediti zelo od blizu – čeprav tako ali tako živijo znotraj hiše, ki je že sama po sebi precej klavstrofobična in v kateri ni ogromno prostora za vse. Čeprav so stlačeni skupaj, je vsak zase sam – format 4 : 3 je za to idealen.
– Sara Kern

PREDLOGI ZA DODATNE DEJAVNOSTI

Preberite roman Richarda Flanagana *Plosk ene roke* ali si oglejte film, ki je po njem posnet. Kako bi izkušnjo slovenskih izseljencev v Avstraliji primerjali z *Mojo Vesno*?

S telefonom poskusite fotografirati ali posneti video v različnih filmskih planih: daljnem, splošnem, bližnjem, velikem ... in različnih zornih kotih: s ptičje perspektive, od zgoraj, v višini oči, od spodaj. Kako se slika spreminja, kaj sporoča o predmetu? Kaj bolj opazimo? Kako predmet ali človek pred kamero deluje drugače v različnih planih in zornih kotih?